

BOLALARDA DIQQATNING YETISHMASLIGI GIPERAKTIVLIK BUZILISHI (SDVG)

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Maxsus pedagogika yo'nalishi

3-bosqich talabasi

Xojibayeva Dinora Bahtiyorovna

Anatatsiya : *Ushbu maqolada bolalarda diqqat yetishmasligi (SDVG) giperaktivlik buzilishi haqida ma'lumot berib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Sdvg , diqqat, nevrologik , giperaktivlik, impuls, genetik, miya, homiladorlik , spirtli ichimlik , stress , diagnostika, tashxis , test , muolaja .*

KIRISH

1. SDVG nima?

SDVG — bu bolalarda uchraydigan nevrologik rivojlanish buzilishi bo'lib, u asosan quyidagi belgilar bilan namoyon bo'ladi:

Diqqatni jamlay olmaslik

Nazoratsiz harakatlar (giperaktivlik)

Impulsiv harakatlar (fikrlamasdan harakat qilish)

Bu buzilish ko'pincha 7 yoshgacha sezila boshlaydi va o'z vaqtida chora ko'rilmasa, bola maktabda o'qish, muloqot va o'z-o'zini boshqarishda muammolarga duch keladi.

2. SDVGning sabablari

SDVGning aniq sababi hozirgacha to'liq aniqlanmagan bo'lsa-da, mutaxassislar quyidagi omillarni asosiy sabablar sifatida ko'rsatishadi:

Genetik omillar: Agar ota-onadan biri yoki yaqin qarindoshda SDVG kuzatilgan bo'lsa, bolaning ham ushbu buzilish bilan tug'ilishi ehtimoli yuqori.

Miyaning rivojlanishidagi tafovutlar: Miya tuzilmasi va kimyosidagi o'zgarishlar diqqatni boshqarish qobiliyatiga ta'sir qiladi.

Homiladorlik davridagi xavf omillari: Ona homiladorlik vaqtida spirtli ichimliklar iste'mol qilgan bo'lsa, stressga duchor bo'lgan bo'lsa yoki tug'ruq og'ir kechgan bo'lsa.

Ijtimoiy omillar: Oiladagi beqarorlik, doimiy stress yoki zo'ravonliklar ham bola ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

3. SDVG alomatlari

SDVGning alomatlari 3 asosiy guruhga bo'linadi:

A) Diqqatni jamlay olmaslik:

Topsiriqlarni oxirigacha bajara olmaslik

Oddiy buyruqlarni bajarmaslik

Maktabda darsga diqqatni jamlay olmaslik

Yozma ishlarda xatolar ko'pligi

B) Giperaktivlik:

Joyida o'tirib turolmaslik

Keraksiz harakatlar (oyoq-qo'lni silkitish, o'rindiqda tipirchilash)

Doimiy harakatda bo'lish

C) Impulsivlik:

Boshqalarning gapini bo'lib yuborish

Navbat kutolmaslik

Oldin o'ylamay harakat qilish

4. Diagnostika va tashxis qo'yish

SDVG diagnostikasi birgina kuzatish bilan emas, balki quyidagi vositalar orqali aniqlanadi:

Psixologik testlar: Maxsus so'rovnomalar (masalan, Connors yoki SNAP testlari)

Pedagogik kuzatishlar: O'qituvchilarning fikrlari, bola darsdagi xatti-harakati

Ota-onalar bilan suhbat: Uyda bolaning xulqi, o'yinga bo'lgan munosabati

Shuningdek, psixonevrolog yoki bolalar psixiatrining ko'rigi ham muhim ahamiyatga ega.

5. Davolash va yordam ko'rsatish yo'llari.

SDVGni butunlay davolab yuborish hozircha mumkin emas, lekin to'g'ri yondashuv orqali bola hayot sifatini yaxshilash mumkin. Yondashuvlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

A) Psixologik-pedagogik yordam:

Kognitiv xulq-atvor terapiyasi

Logopedik mashg'ulotlar (ayniqsa nutq bilan bog'liq kechikishlar bo'lsa)

Diqqatni rivojlantiruvchi o'yinlar, testlar va mashqlar

B) Tibbiy muolajalar:

Dori-darmonlar (faqat mutaxassis tavsiyasi bilan!)

Miya faoliyatini normallashtiruvchi muolajalar

C) Ota-onalar bilan ishlash:

Tarbiyaviy metodlarni qayta ko'rib chiqish

Uyda tinch, izchil muhit yaratish

Rivojlantiruvchi faoliyatlarga muntazam jalb qilish

6. Maktab va ijtimoiy muhitdagi muammolar

SDVGga ega bolalar ko'pincha:

O'qituvchilar tomonidan "sho'x" yoki "tarbiyalanmagan" deb noto'g'ri baholanadi

Sinfdoshlar bilan munosabatlarda muammolar yuzaga keladi

O'z-o'zini baholash darajasi past bo'ladi

Bu esa ularda depressiya, tashqi muhitdan yakkalanish kabi ikkilamchi muammolarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ham maktab psixologi va sinf rahbarining roli juda katta.

XULOSA

SDVG — bu nafaqat tibbiy, balki pedagogik va ijtimoiy yondashuvni talab qiluvchi holat. O'z vaqtida tashxis qo'yish va to'g'ri yondashuv orqali bolani ijtimoiylashuvga, mustaqil fikrlashga va o'z-o'zini boshqarishga yo'naltirish mumkin. Eng muhimi, bu bolalar yomon yoki dangasa emas — ular shunchaki atrof muhitdan boshqacha qabul qilishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ахмедова, Н. А. (2018). Дефицит внимания и гиперактивность у детей: диагностика и коррекция. Ташкент: Психология институти наприёти.
2. Barkley, R. A. (2014). Taking Charge of ADHD: The Complete, Authoritative Guide for Parents (3rd ed.). New York: Guilford Press.
3. Давыдова, Ю. И. (2020). Коррекция СДВГ у младших школьников: методическое пособие для педагогов и психологов. Москва: Академия.
4. American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). Washington, DC.
5. Султанова, М. Т. (2021). “SDVG bilan bolalarda logopedik yondashuvlar”. O'zbekistonda ilm va innovatsiya ilmiy-amaliy jurnali, 3(2), 45-51.
6. National Institute of Mental Health (NIMH). (2022). Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD). <https://www.nimh.nih.gov>
7. Kratochvil, C. J. (2017). Pediatric Psychopharmacology for ADHD: Evidence-Based Treatment Approaches. Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 26(1), 55–71.
8. O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligi. (2020). Maxsus ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlash metodikasi. Toshkent: “O'qituvchi” nashriyoti.

